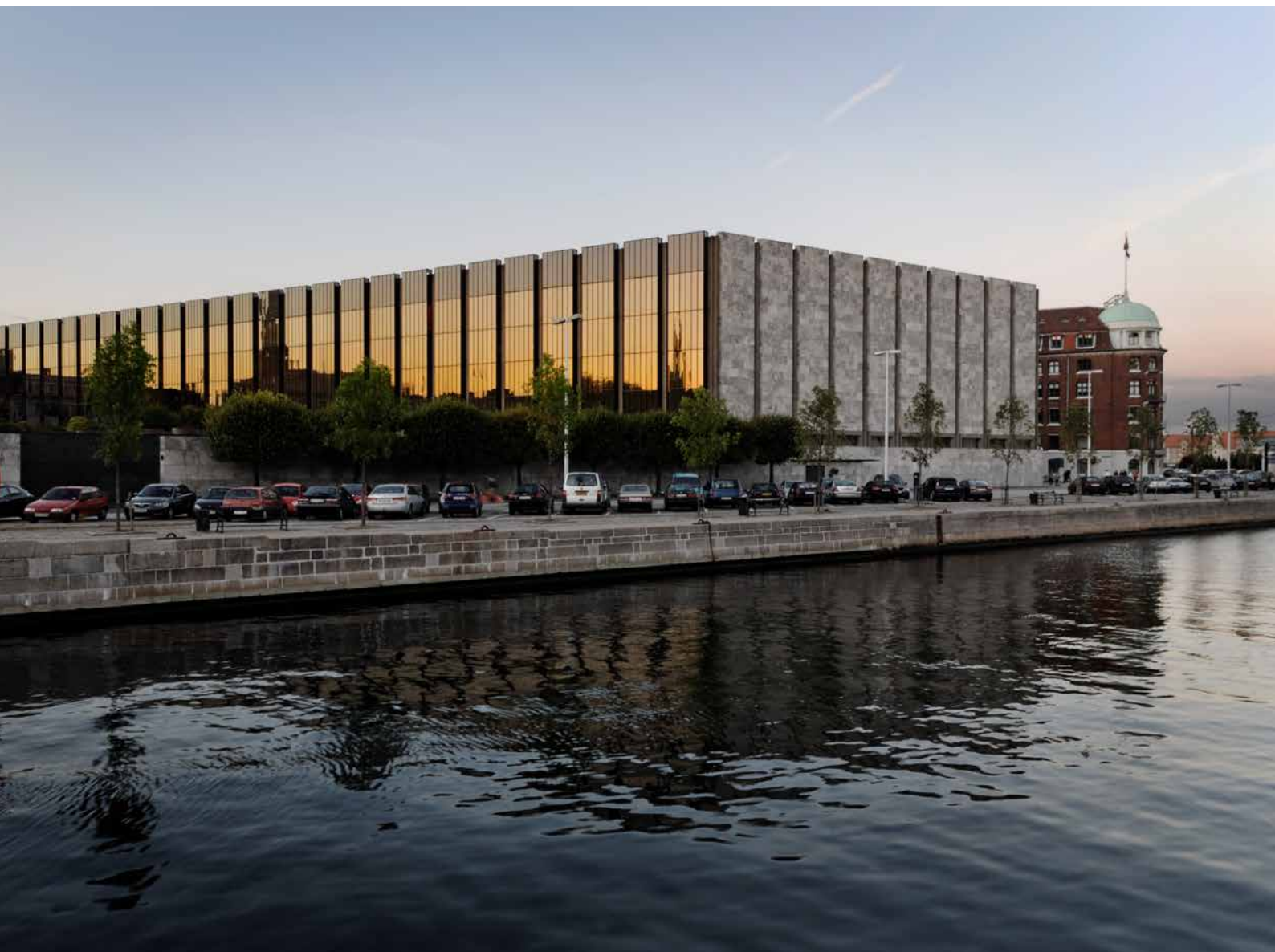

DANMARKS
NATIONALBANK

NATIONALBANKENS BYGNING

DANMARKS
NATIONALBANK

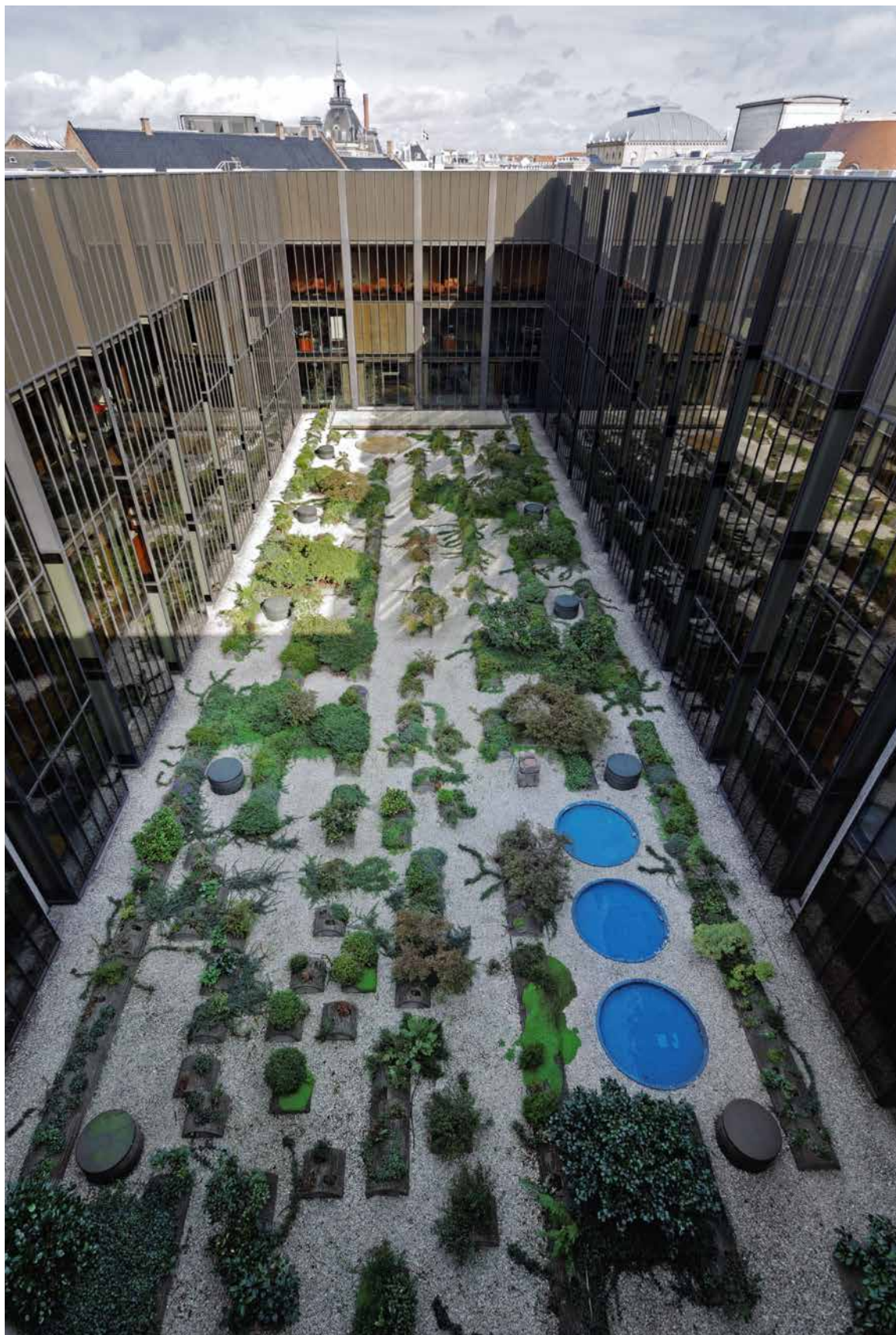
NATIONALBANKENS BYGNING

Indhold

7	Forord
8	En del af byrummet
10	Facaderne
16	Forhallen
22	Banksalen
24	Møde- og opholdsrum
28	De modulopbyggede kontorer
32	Seddeltrykkeriets maskinhal
34	Kantinen
36	Gårdhaverne
40	De udadvendte haver
42	Arkitektkonkurrencen
43	Byggeriets forløb
44	Arkitekten Arne Jacobsen

Den ene af bankens to gårdhaver, den såkaldte Arnes Have.
Rummet giver dagslys til de omkringliggende kontorer og gangarealer.

Forord

Danmarks Nationalbank er Danmarks centralbank. Formålet er at sikre Danmark en robust økonomi, og Nationalbanken varetager flere forskellige opgaver med betydning for samfundsøkonomien.

Nationalbankens bygning i det centrale København fremtræder markant i bybilledet. Bygningen er tegnet af den internationalt anerkendte danske arkitekt Arne Jacobsen og opført i årene 1965–78.

Bygningen regnes for et af Arne Jacobsens hovedværker. I 2009 blev den fredet som den hidtil yngste bygning i Danmark. Ved fredningen lagde den daværende Kulturarvsstyrelsen vægt på fem fredningsværdier:

1. Bygningens arkitektoniske fremtoning i bybilledet
2. Bygningens planløsning og rumlige kvaliteter
3. Den udsøgte materialeanvendelse
4. Den gennemførte detaljering
5. De tilhørende haveanlæg.

Denne publikation præsenterer Nationalbankens bygning; arkitekturen, indretningen og haverne i og omkring den. Som udgangspunkt vises interiøret, som det ses i dag, men på enkelte billeder gengives også lokalernes oprindelige udseende.

BYGNINGENS TO ELEMENTER

Nationalbanken er sammensat af en høj og en lav del, der imødekommer og tager hensyn til de omkringliggende bygninger. En trapezformet, femetagers blok med to lukkede, korte marmorfacader og to lange, åbne glasbeklædte facader rejser sig over godt halvdelen af arealet, mens en etagehøj bygning, som oppefra virker åben og lav, men fra gadeplan danner en mur, der afgrænser hele bygningsanlægget, udgør den anden del.

En del af byrummet

Da Nationalbankens bygning i 2009 blev fredet af Kulturarvsstyrelsen, var dens placering i bybilledet en af fredningsværdierne. Den høje bygningsblok afspejler gaderummets oprindelige proportioner og understreger bankanlægget som et bymæssigt element i samspil med de omkringliggende 1800-tals bygninger i Gammelholm-kvarteret og vandet tæt på.

Bankens offentlige fortovsareal, med haven uden for muren og beplantningen på taget af den lave bygning, friholder den mere end 350 år gamle Holmens Kirke og kirkeanlæg for en påtrængende og dominerende bygningsmasse. Samtidig skaber den lave bygningsdel en naturlig overgang til Børsgravens tragtformede åbne og lave anlæg.

Bankbygningen markerer afslutningen på Bremerholms massive havnefront og antyder med sin drejning indsejlingen til Børsgraven.

Set fra Kongens Nytorv afgrænser bankbygningen gaderummet mod Holmens Kanal. De lodrette facadedelinger er en gentagelse af søjletakten i den klassiske gavlfront i Erichsens Palæ.

Den vestlige facade af bankbygningen set fra Holmens Bro med Holmens Kirkes kapel i forgrunden, der også har lodrette facadedelinger.

Temaet med en lodret opdelt bygningskrop oven på en lav, gennemløbende mur genfindes i Holmens Kirkes lange kapelbygning og kajmuren.

Facaderne

Etagebygningen benytter to forskellige facadetyper; åbne glasklædte karnapper og lukkede marmorfacader, opbygget efter samme princip med lodrette, bygningshøje paneler, gentaget side om side. Det giver bygningen et ensartet udtryk, også kaldet søjletakt, der kendetegner hele konstruktionen. Denne rytme med de lodrette ens flader har sin pendant i flere af de klassiske bygningsværker omkring banken, fra Børsens lodrette sandstensbånd til gavlfronten på Erichsens Palæ og i Holmens Kirkes kapel.

Ud over de tekniske og praktiske krav til valget af facadematerialer var det ved opførelsen af bygningskomplekset afgørende, at komponenterne kunne fremstilles med en høj grad af præcision og finish, der kunne fuldende det meget enkle og monumentale arkitektoniske udtryk.

PORSGRUNN-STENEN

Bygningens ydre facader er udført med Arne Jacobsens yndlingsmateriale, den lysegrå Porsgrunn-marmor, opkaldt efter et stenbrud i Norge. Med sine mørke aftegninger og grå nuancer giver marmoren en levende overflade, der både virker afdæmpet i forhold til byrummet udenom og er fuld af detaljer på nært hold. Stenen er behandlet ved flintrulning, en proces, hvor overfladen knuses ved hjælp af skarpe flintkorn, så tegning og struktur fremhæves.

Arne Jacobsen har anvendt Porsgrunn-marmoren til facadebeklædning på en række byggerier. Første gang på Århus Rådhus, senere i forbindelse med Søllerød Rådhus og sidste gang til rådhuset i Mainz.

HOVEDINDGANGEN

Nationalbankens diskrete hovedindgang fremstår som et kvadratisk hul i muren, der uden for åbningstiden er lukket med en bronzedør. I dagtimerne er bronzedøren sænket ned i kælderen. Til højre for indgangen ses den eneste dekoration i den omkransende mur. Den indeholder gadenummer, brevindkast, ringeklokke, kamera og samtaleanlæg.

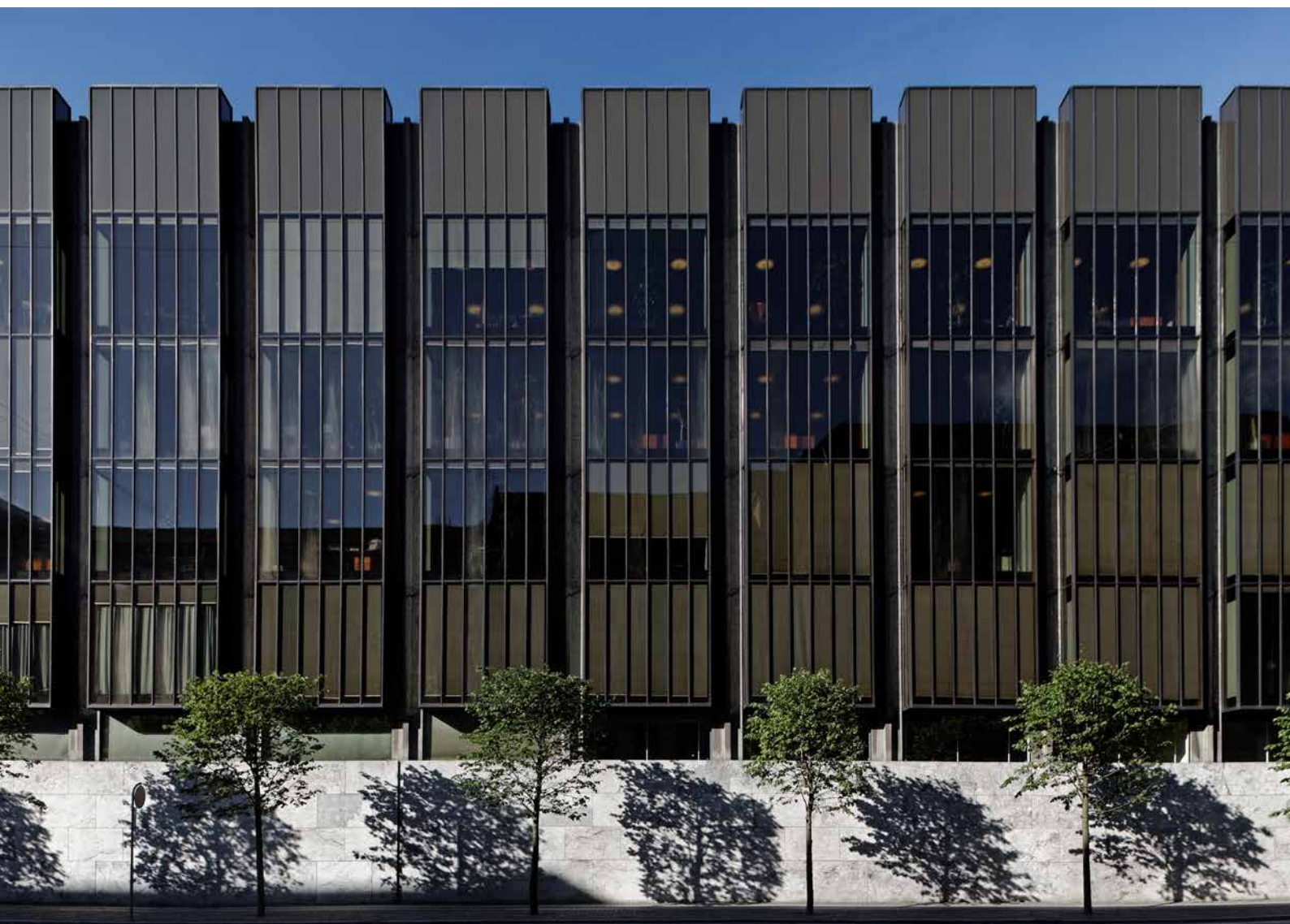
CURTAIN WALLS

Nationalbanken benytter det såkaldte curtain wall-princip, der betyder, at glasfacaden hænger uden på bygningen uden at være en del af den bærende konstruktion. Princippet var nyskabende, da Nationalbanken blev bygget.

BYGNINGSHØJE PANELER

Curtain wall-facaderne består af tre glaslag. Yderst en isoleringsrude af varmeabsorberende spejlglas, bag dette almindeligt, klart vinduesglas og inderst en hærdet, sidehængt rude, der er matteret op til hoftehøjde. En del af den uabsorberede solvarme opfanges af et gennemsigtigt gardin, som er ophængt mellem de ydre og det indre glaslag.

MODULER

Nationalbankens bærende konstruktion er sammensat af forholdsvis smalle moduler på 420 x 420 cm. Det præger bygningens udformning på mange måder. Moduleringen er blandt andet synlig i de høje rektangler og går igen i den rumlige disponering af huset, blandt andet i de tredelte kontorområder med gangareal, skabsmodul og kontor, der hver har en bredde på 420 cm.

PERIMETERMUREN

Den lave omkransende mur, perimetermuren, tillader udsyn til de to renæssancebygninger, Børsen og Holmens Kirke. Affasningen af hjørnesteenenes skarpe kanter understreger tyngden i muren.

DØGNETS RYTME
Curtain wallens glasfacade giver et meget varieret udtryk, der skifter afhængigt af vejret og døgnets rytme.

UDSYN
Nationalbankens vestfacade set over den lave perimetermur fra haveanlægget ved Holmens Kirke.

Forhallen

Den næsten 225 m² kileformede forhal er placeret i en skæv vinkel mellem Niels Juels Gade og Havnegade. Det katedrallignende rum går op gennem bygningens seks etager og er næsten 20 meter højt. Det defineres af gulvets og vægfladernes tydelige afgrænsninger.

Rumbredden spænder fra fire meter ved indgangen til 14 meter i den modsatte ende, hvor Arne Jacobsens skulpturelle ståltrappe er nedhængt fra loftet i otte rødmaledede stålwire og forbinder bygningens seks etager. Trin og vanger er minimeret mest muligt og er med til at forstærke det lette udtryk. Trappen er i sin udformning meget tæt på Arne Jacobsens trappe til Rødovre Rådhus (opført 1954–56).

INSPIRATIONEN

Forhallen er inspireret af centralbanker rundt omkring i verden med deres store pompøse indgangsrum og af J. D. Herholdts tidligere nationalbankbygning fra 1870, som også havde en betydelig indgangshal. Forhallens usædvanlige udformning, det enkle materialevalg i form af lyst Porsgrunn-marmor og den overvældende højde understreges af de smalle, vertikale vinduesspalter, der sparsomt lukker dagslyset ind.

Rummet får desuden dagslys fra glasslusen i indgangspartiet og fra de fem vægnicher.

KIM NAVERS GOBELINER

De fem gobeliner, udført af Kim Naver, er med deres gule og røde farver en varm kontrast til forhallens kølige farveskala. Kim Naver har også designet det runde tæppe under siddegruppen med Arne Jacobsens Svanestole midt i rummet.

ENKEL FUNKTIONALISME

Forhallens informationsskranke og reception er i dag åben, men indtil 2005 sad vagten i et glasbur.

En lav korridor modsat vinduessiden forbinder forhal med banksal.

Den spinkle ståltrappe og loftet over vindfanget er nedhængt og båret fra rummets loft i røde stålwire.

Lysindfaldet fra de smalle, høje vinduesspalter sætter sit skiftende præg på rummet.

RECEPTIONEN

FORHALLENS RECEPTION ER UDFØRT I PÆRETRÆ, DEN SAMME TRÆSORT, DER GÅR IGEN I ALLE BYGNINGENS ØVRIGE LOKALER.

I MONTREN ER DER UDSSTILLET EN ÆGTE GULDBARRE, SOM BESØGENDE KAN FØRSØGE AT LØFTE. STØRSTEDELEN AF NATIONALBANKENS GULD BEFINDER SIG I ET DEPOT I BANK OF ENGLAND I LONDON.

BANKSAL

Banksalen

Nationalbankens oprindelige banksal spænder med sine 1.000 m² over hele etagebygningens bredde. Rummet er med sine trægulve af afrikansk doussier og paneler af pæretræsfiner en kontrast til forhallen, og fremtræder med sine vitriner, skærme og halvvægge uden markante afgrænsninger. Denne virkning forstærkedes oprindeligt af loftets diffuse og næsten svævende karakter, der fremkom ved en helt jævn, opadrettet belysning af loftfladen fra nedhængte armaturer. De originaler lysarmaturer er i dag erstattet af nye energivenlige. Salen henter desuden lys både fra vinduesbånd, der leder dagslyset ned langs væggene og fra loftet til de rumhøje glasvittriner.

FRA FORHAL TIL BANKSAL

Den lave lukkede passage mellem forhal og banksal har indbyggede montrer i væggene. Her udstilles tidligere og nuværende danske og færøske seddelserier.

VITRINERNE

I glasvitrinerne hænger plante-
kurve i forskellig højde med
orkideer og grønne planter. Den
dekorative virkning understreges
af deres montreadtige karakter.

FLEKSIBELT KONTORLANDSKAB

Banksalen var oprindeligt opbygget med et publikumsafsnit,
et fleksibelt kontorlandskab og en afskærmet hovedkasse med
ekspeditionsskranker. Kun vitrinerne og søjlerne, der markerede
sammenhængen med den ovenliggende gård, var faste elementer
i den store sal. Til venstre ses hovedkassen. I dag anvendes
banksalen til andre formål.

Møde- og opholdsrum

Nationalbanken indeholder et antal møderum, der er placeret og udformet som de omkringliggende kontorer. En undtagelse er dog lokalerne øverst i bygningen. Her ligger møderum for bankens repræsentantskab og bestyrelse – begge med udsigt til Christiansborg, Holmens Kirke og Børsen – samt en række mødelokaler, der tidligere var personalets rygesalon, der har vinduesparti mod Kongens Nytorv.

Adgangen til møderummene sker fra en bred opholdsgang, hvis vinduesvæg spænder over hele den ene langside af den sydlige gårdhave. Fra opholdsgangen har man således udsigt til haveanlægget i fugleperspektiv. På samme måde kommer man til den tidligere rygesalon fra en bred opholdsgang med udsigt til bygningens anden gårdhave.

R-SALEN

Møderummet for bankens repræsentantskab, også kaldt R-salen, er udført med ekstra rumhøjde og udsigt til blandt andet Christiansborg. En dobbelt skabsvæg adskiller den brede opholdsgang fra rummet. De pætræsfinerede skabe, vægpanelerne og det rødbrune trægulv bestemmer R-salens atmosfære. Bordopstillingen er sammensat af løse moduler, der muliggør forskellige opdelinger og anvendelser.

RYGESALONEN

Den tidligere rygesalon for personalet er i dag indrettet til tre mødelokaler adskilt af indbyggede foldevægge. Salonen har flere forskellige anvendelsesmuligheder og kan blandt andet åbnes til et stort rum og benyttes til foredragssal.

Rygesalonen har seks plantevitruiner, indfældet i ydervæggens panelbeklædning mellem gavlens smalle, lodretstillede vinduesspalter, der følger den tætte gavlfacades panelbredde. De er belyst fra det ovenliggende tag ned ad den Porsgrunn-beklædte bagvæg. I vitruinerne hænger plantekurve med orkideer og andre tropiske vækster.

OPHOLDSGANGENE

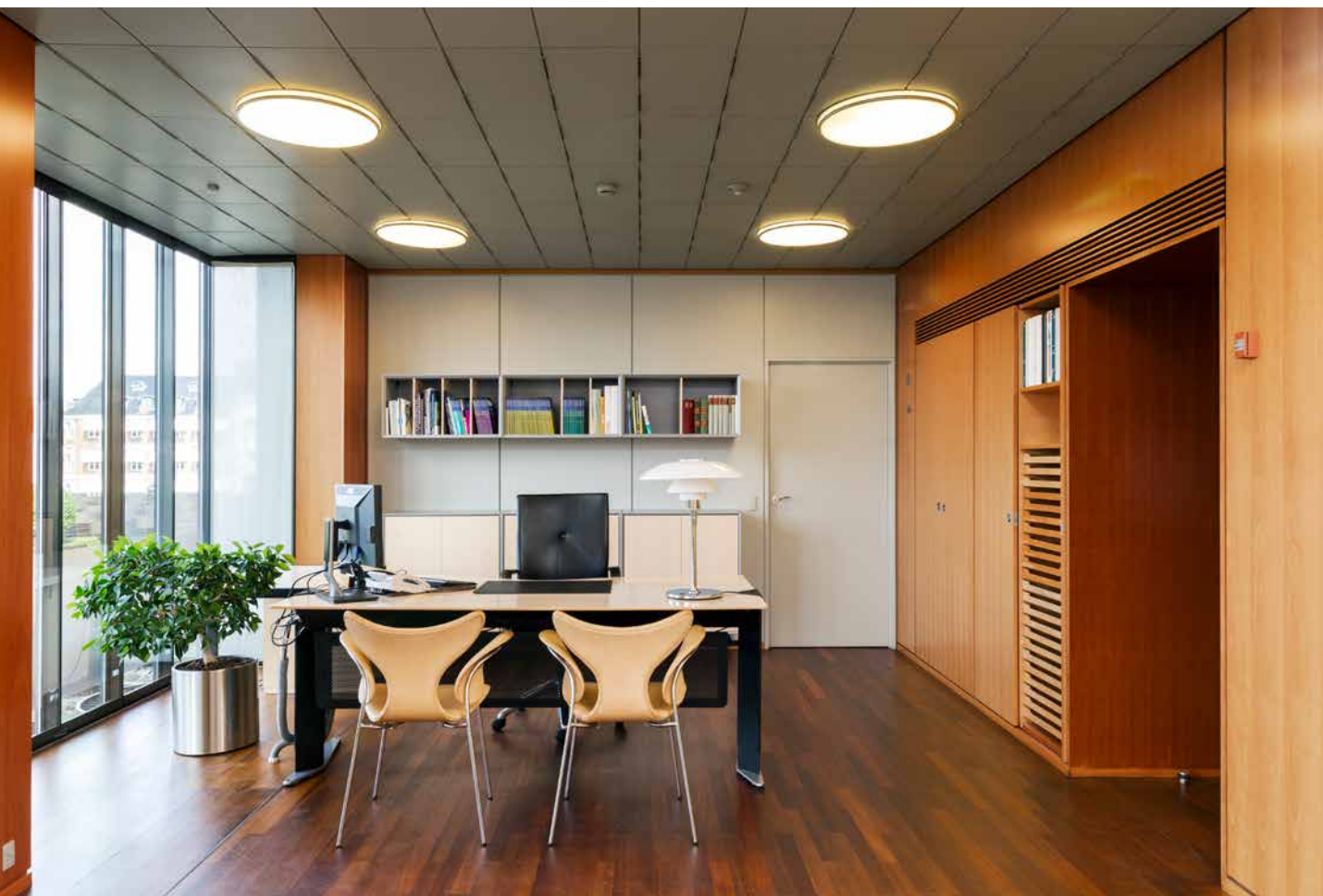
Opholdsgangen foran repræsentantskabets og bestyrelsens møderum og gangen foran direktionens kontorer er begge møbleret med siddegrupper med udsigt til den sydlige gårdhave. Nationalbanken er kendt for sine mange skyggenoter, der her ses ved vinduespartierne. En skyggenot er det mellemrum, der opstår mellem to dele, når man undlader at støde dem helt tæt sammen.

De modulopbyggede kontorer

Bankens almindelige kontorfunktioner er næsten alle placeret i etagebygningens parallelløje. De er som standard indrettet med pæretræsfinerede skabe og vægpaneler, gråmalede endevægspaneler, gulv af doussier-træ og Munkegårdslamper i de perforerede letmetallofter.

Midterkorridorsystemet er opbygget over bygningens konstruktionsprincip med moduler på 420 x 420 cm som grundenhed. Kontorerne i de to yderste moduler er øget i dybden med karnappernes fremspring. Det midterste modul består af to dybe skabsvægge, og det yderste af en central gang. Gennem de brede skabsvægge er der adgang mellem gangen og kontorerne.

Kontorernes fleksibilitet understreges arkitektonisk af de grå vægge, der ikke afslutter rummet visuelt, men diskret markerer, at væggen er flytbar.

BLØDT LYSINDFALD

Kontorernes curtain wall-glasfacade set indefra. Det oplukkelige glaspanel er udstyret med halv-gennemsigtige rullegardiner, der opfanger den direkte solvarme og herved reducerer kontorernes kølebehov.

SKABSVÆGGENE

De pæretræsfinerede skabsvægge, opbygget som rene snedkerpartier, er tosidige. Skabsvæggene er udført i ahorn og betjener både gang- og kontorsiden med deres varierede indhold af garderobe-, skuffe- og reolindsatser. De sidehængte skabslåger kan skydes ind og parkeres i panelvæggen.

VENTILATION

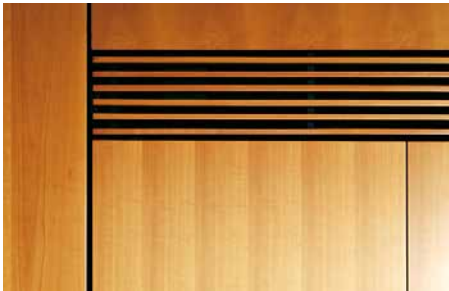
Væggene har indbygget ventilation, da man af sikkerhedsmæssige grunde ikke kan åbne bygningens vinduer.

BANKERS CLOCK

Bankers Clock er tegnet af Arne Jacobsen til Nationalbanken i 1971. Det var noget af det sidste, Arne Jacobsen nåede at færdiggøre før sin død.

AJ-DØRGREBET

AJ-dørgrebet, tegnet af Arne Jacobsen i 1955 til SAS Royal Hotel.

KONTORER I FORSKELLIGE STØRRELSER

De fleste kontorer i bygningen er et- eller tofagsrum, det vil sige, at de spænder over en eller to af facadens karnapbredder. Enkelte funktioner i banken er dog udlagt over et større areal i et kontorlandskab, og lokalet går på tværs af bygningsfløjen med vinduesfacader i begge sider af rummet, eller som her, hvor et rum er placeret på langs og løber over en større facadelængde ud mod en af gårdhaverne.

Seddeltrykkeriets maskinhal

Noget at det første, der stod færdig i den nye Nationalbank i 1965, var seddeltrykkeriet. Maskinhallen er med sine næsten otte meter til loftet og godt 25 x 50 meter store grundplan bygningens største rum. Maskinhallen er placeret centralt i bankens produktionsafsnit, umiddelbart under den nordlige gårdhave, Arnes Have.

Hele processen med fremstilling af pengesedler, fra den grafiske udformning over plade- og klichéfremstilling til færdigpakning af seddelbundter, foregik her. Den danske møntproduktion lå i mange år i Brøndby vest for København, men blev i 2012 flyttet ind i maskinhallen. Fra udgangen af 2016 stoppede produktionen af sedler og mønter i Nationalbankens bygning.

I maskinhallen stod den store rotationspresse, og i en sammensat proces af offset, kobbertryk og bogtryk, produceredes de trykte baner af pengesedler til efterfølgende kontrol, opskæring og pakning. Opskæringen og pakningen af sedlerne foregik i forlængelse af rotationspressens opstilling i en speciel afdeling, afskærmet fra den øvrige hal i et indelukket formet af halvhøje skærmvægge.

Hallens ene kortside består af en del af et seksetagers boksanlæg, som rummer seddeltrykkeriets beholdninger. Størstedelen af de mekaniske og kemiske værksteder, der har varetaget den egentlige seddelproduktion, ligger i samme plan i et bånd omkring hallen.

For at forhindre overførsel af støj og rystelser fra hallens tunge maskineri er gulv og bærende konstruktioner holdt adskilt fra bankens øvrige bygningsdele. Elleve betonbukke er ført helt ned til fundering på den faste kalkgrund under Nationalbanken, og det er disse, der udgør maskinhallens synlige bærende konstruktion.

TRYKKERI I TRE ETAGER
Hallens fylder i realiteten tre etager – stueetage, mezzanin og en kontoretage.

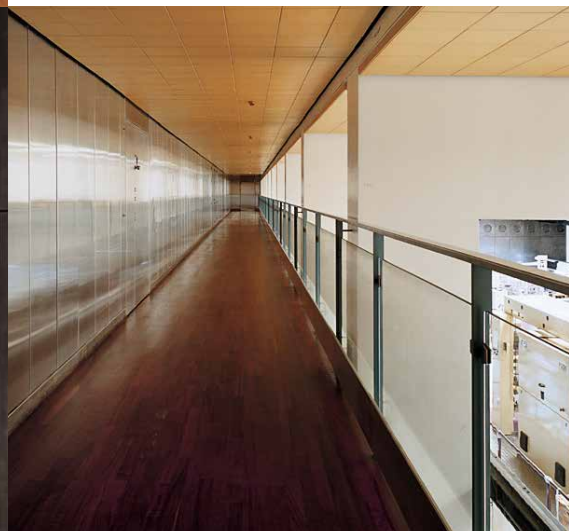
MASKINHALLENS INTERIØR

Trægulvet er, på samme måde som i banksalen, en dobbeltkonstruktion af separate sektioner, der er forberedt til diverse tekniske installationer.

Et kig ned langs den store trykpresse i produktion. Forrest i billedet ses, hvordan de færdigtrykte sedler blev oprullet før udskæring.

Maskinhallens vægge er beklædt med matslebne, rustfri stålplader, der over dørhøjde er perforerede for at tilgodese akustiske krav. Af samme årsag er der imellem loftkonstruktionens tværgående betonbjælker nedhængt perforerede metal-kassetteløfter.

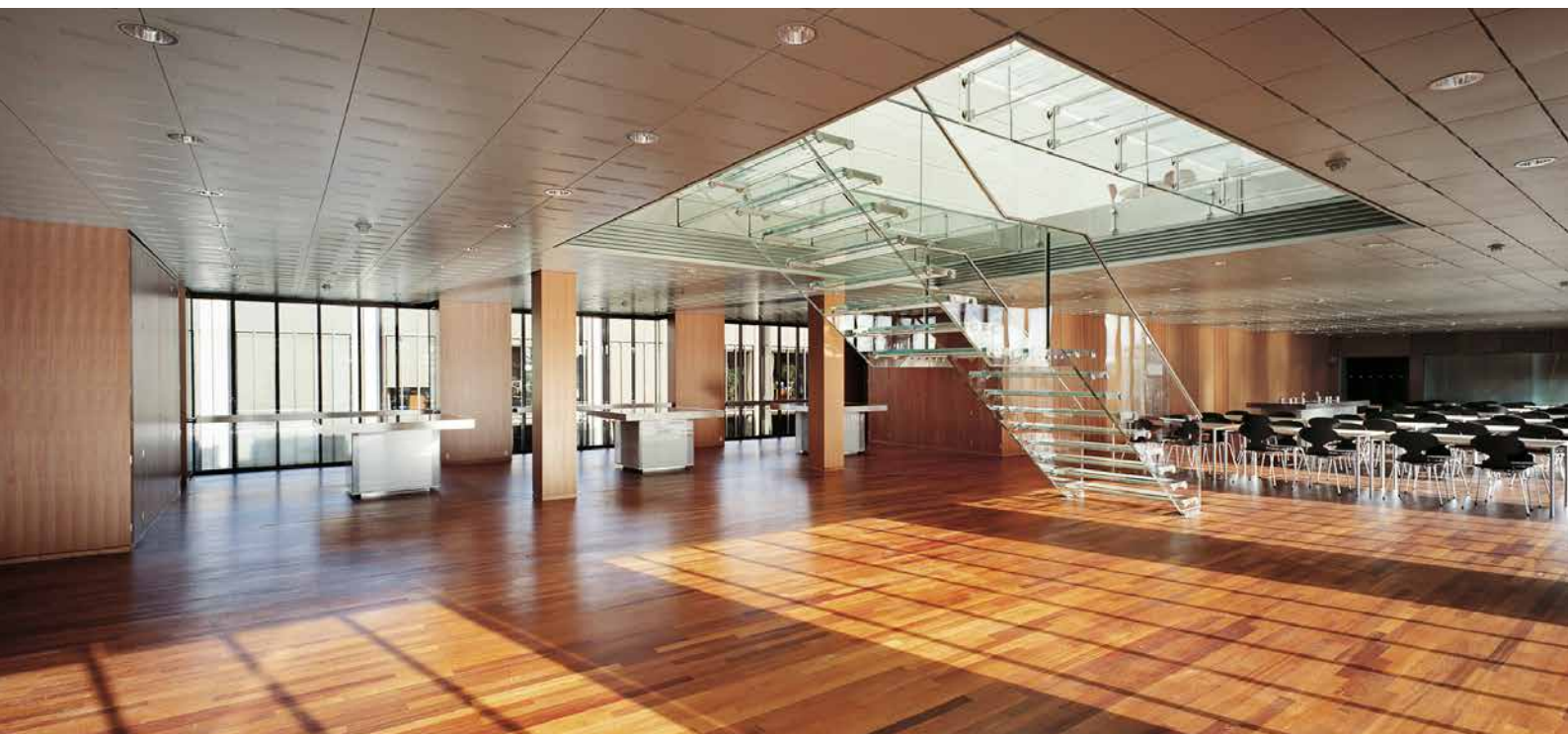
Langs tre af hallens sider løber en gangbro i førstesals højde. Den forbinder en række værksteder og kontorfunktioner, der var knyttet til fremstillingsprocessen.

Kantinen

I 2001-02 foretog Nationalbanken en gennemgribende renovering af kantine og køkkenområde. Det inkluderede en sammenlægning af bankens oprindelige to kantiner. I den forbindelse blev kantinearealet, der hidtil udelukkende havde haft udsigt til Holmens Kirke, åbnet til begge sider, så der nu også er udsigt til Arne Jacobsens gårdhave.

Kantinen er udvidet ved at inddrage et ovenliggende areal, der er genetableret som rekreativt område og tagterrasse. Her har kokken sin egen krydderurtehave på tagterrassen.

GLASTRAPPEN

Gennembrydningen mellem etagerne sikrer en visuel sammenhæng mellem de to kantineetager og tillader samtidig dagslyset fra overetagens glastag at trænge ned i det underliggende kantineareal. Trappen, der forbinder etagerne og gangbroerne på trappens sider i overetagen, er udført som en ren glaskonstruktion.

UDEAREAL PÅ TOPPEN

Det udvidede, langstrakte kantineareal i overetagen er forsynet med et gennemskinneligt glastag, der sammen med de to gavles glasfacader giver dagslys til rummet. Fra enderne er der udgang til udeareal i terrasser.

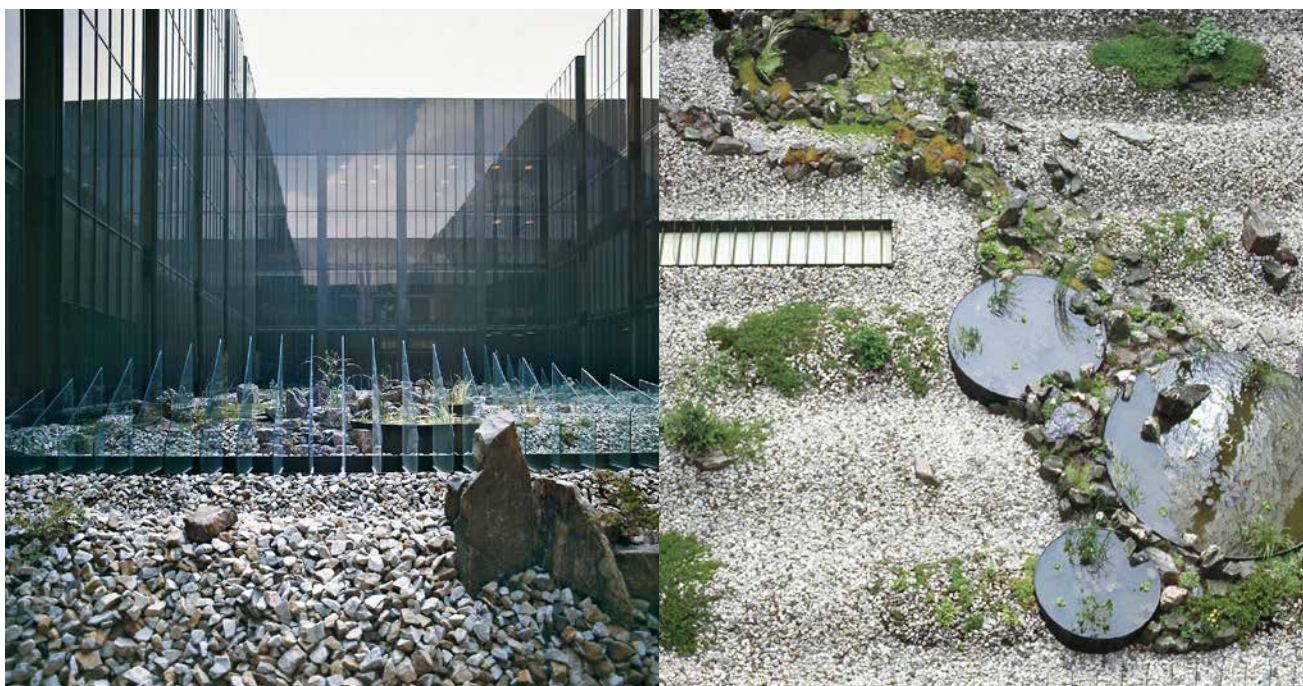
FØR
Den oprindelige kantine var i én etage og ensidigt orienteret mod Holmens Kirke. Den var opdelt i mindre siddegrupper af halvhøje, lette skærmvægge.

NU
Kantinen er i dag forbundet til den overliggende etage, og der er skabt udsyn til gårdhaven.

Gårdhaverne

Midt i bygningsanlæggets etageblok ligger to rektangulære gårdhaver, der forsyner de omkringliggende lokaler i bygningen med dagslys. Gårdhaverne er de indvendige lokalers eneste udsigt, hvorfor der er lagt stor vægt på udformningen. Beplantningsmulighederne er dog begrænset af de vægtbelastninger, man kan påføre bygningens bærende konstruktioner, da de to gårdhavers bund er tagene over henholdsvis maskinhallen og banksalen. Forbindelsen til disse ses direkte i haverne som udblæsningshætter fra maskinhallens separate ventilationsanlæg og ovenlys-lamper fra banksalen.

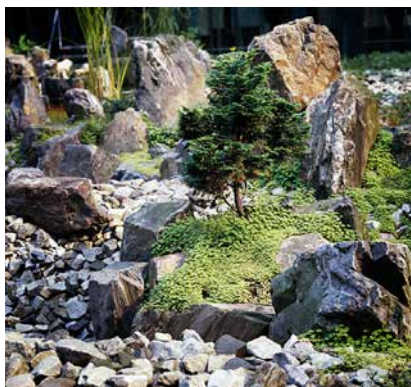

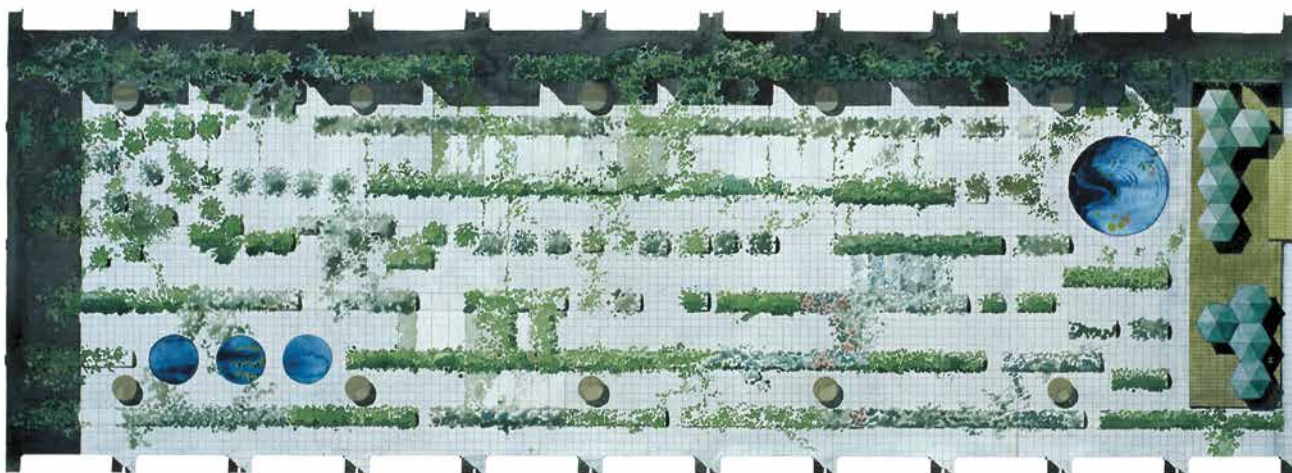
DEN SYDLIGE GÅRDHAVE

Den sydlige gårdhave på 500 m² er tegnet af Dissing+Weitling. Bunden består af et stendække med regelmæssige tværgående bølger, der afspejler konstruktionsprincippet med de bærende bjælker over banksalen. En række parallelle, lodretstillede glasskiver, placeret i grusdækkets bølgetoppe, giver varierende mønstre til banksalen nedenunder.

STEN, VAND OG PLANTER

De to gårdhaver fremtræder vidt forskelligt, trods det fælles materialemæssige udgangspunkt. I begge gårdhaver indgår sten, vand og planter, udvalgt og arrangeret på en måde, der visuelt er nemt at opfatte, men som ved et nærmere studie samtidig åbner for en stor detaljerigdom. Oprindeligt kunne bankens planter komme på 'plantehospital' i et drivhus på taget.

ARNES AKVAREL

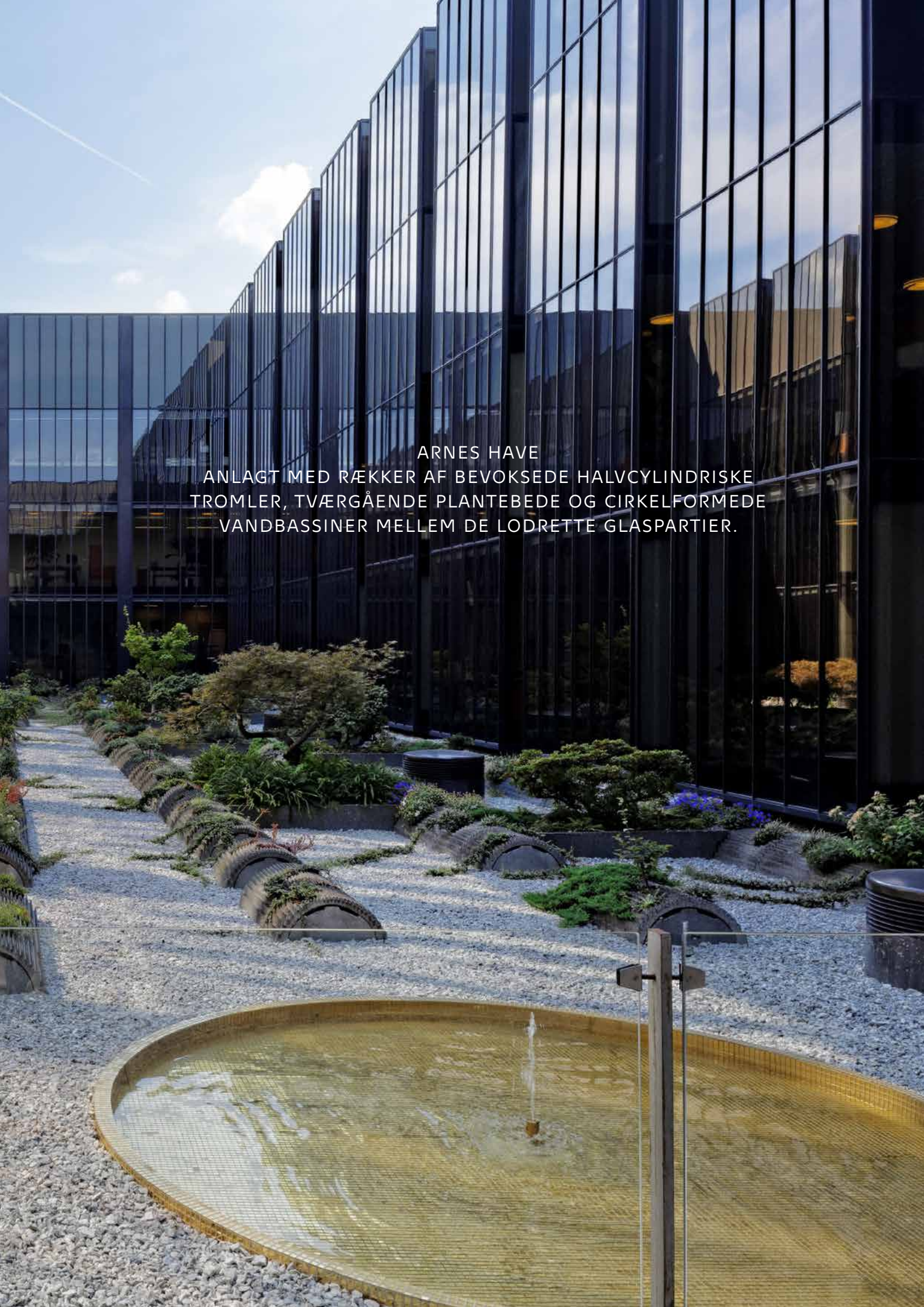
Arne Jacobsens akvarel af den nordlige gårdhave, der bygger på samme grundidé som hans private have. Rækker af liggende, halvcylindriske beton-tromler fungerer som plantebede. De er støbt med langsgående riller, der både giver tromlerne struktur og planterne fodfæste. Inspirationen har Arne Jacobsen fundet i antikens søjlestykker på sine mange rejser til landene omkring Middelhavet.

ARNES HAVE

Den nordlige gårdhave bliver i daglig tale kaldt Arnes have. Den måler godt 700 m² og er anlagt på en grusbund over seddeltrykkeriet. Arne Jacobsen foretrak grønne planter, og gårdhavens blomster er først kommet til senere. Et større cirkelformet guldbelagt vandbassin i havens ene ende, der på akvarellen er farvet blå, afbalanceres af tre mindre vandbassiner i den modsatte ende.

A photograph of a modern architectural courtyard. On the right, a tall building with a dark frame and large glass panels reflects the sky and the courtyard. The ground is covered in light-colored gravel. A series of low, semi-circular planters made of stacked dark bricks or stones are arranged in a row, containing various green plants and small trees. In the foreground, a circular water feature with a textured, golden-brown interior is visible, with a small fountain spraying water upwards. A glass railing is partially visible in the lower right corner.

ARNES HAVE
ANLAGT MED RÆKKER AF BEVOKSEDE HALVCYLINDRISKE
TROMLER, TVÆRGÅENDE PLANTEBEDE OG CIRKELFORMEDE
VANDBASSINER MELLEMLER DE LODRETTE GLASPARTIER.

De udadvendte haver

Den næsten 5.000 m² store, trapezformede tagflade over den lave del af bygningskomplekset er udformet som et haveanlæg, og den udgør en væsentlig del af udsigten både fra bankens fire kontoretager og fra de omkringliggende bygninger. Haven er udelukkende en prydhave og ikke til at færdes i.

Neden for taghaven, på det offentlige fortovsareal uden for muren ud mod Holmens Kirke, ligger et haveanlæg, der skaber en naturlig overgang mellem banken og kirken. Fortovet og dets belægninger danner udgangspunkt for et skulpturel indretning af området.

TAGHAVEN

Taghaven på den lave del af bygningen ud mod Holmens Kirke er belagt med et stendække, der danner bund for cylindriske, hævede ovenlys og grupper af cirkulære plantekasser. Bepantningen veksler mellem lave, krybende vækster og højere buske, der er synlige fra gadeplan henover murkanten. Et aluminiumsgitter strukturerer med sit kvadratiske net den store tagflade.

BORDURSTEN

Granitsoklen fra den tidligere nationalbank, der blev nedrevet i 1976, blev skåret op i aflange stykker og genanvendt som kantsten, også kaldet bordursten. Granitstenene ligger i dag i fortovet rundt om hele den nuværende bankbygning.

VALUTASLANGEN

På det bredeste stykke, ud for fortovshavens langstrakte vandbassin, snor en granitslange sig omkring en gruppe højere planter. Den blev i sin tid kaldt 'valutaslangen'. Det hentyder til betegnelsen for det første forsøg på et europæisk monetært samarbejde i 1970'erne.

Arkitektkonkurrencen

Baggrunden

Danmarks Nationalbank flyttede i 1870 sit hovedsæde fra Slotsholmen til Holmens Kanal, til en bygning tegnet til formålet af arkitekten J.D. Herholdt. Trods flere efterfølgende udbygninger blev de fysiske rammer efter 2. verdenskrig for snævre, og der opstod et behov for at udvide. Af hensyn til bankens opgaver var det vigtigt at bevare beliggenheden tæt på centraladministrationen. Nationalbanken opkøbte derfor mellem 1944 og 1961 de resterende ejendomme i karreén rundt om Herholdts bankbygning, og det åbnede mulighed for at erstatte det gamle bygningskompleks med et nyt og udvide bankens rammer betragteligt.

Konkurrencen

I 1961 udskrev Danmarks Nationalbank en arkitektkonkurrence for fem af tidens førende arkitekter. Konkurrencen skulle føre til en løsning på, hvordan Nationalbankens eksisterende kompleks af bygninger kunne erstattes af et nyt og tidssvarende byggeri, der samlede bankens forskellige funktioner. Placeringen af bankens seddeltrykkeri og muligheden for at opføre og tage bygningen i brug i etaper var væsentlige programpunkter i arkitektkonkurrencen.

I konkurrenceprogrammet fremhævede Nationalbanken desuden ønsket om, at der ved forslagernes udformning skulle tages særligt hensyn til bankens meget fremtrædende og centrale beliggenhed nær Slotsholmen, med Børsen, ministerialbygningerne, Christiansborg og Holmens Kirke som naboer. Et byrum, der gjorde en harmonisk tilpasning afgørende.

Vinderprojektet

Et flertal i dommerkomiteens udpegede arkitekt Arne Jacobsens forslag som det bedste af de indsendte projekter og som det eneste, der fuldt ud kunne tilfredsstille de bankfunktionelle krav. Hovedprincipperne for bygningen lå klar, og alle de funktioner, der var krævet i konkurrencebetingelserne, var indarbejdet. Komiteen betegnede seddeltrykkeriets placering i første byggetape og funktionen i det fuldt udbyggede anlæg som udmærket, og den fremhævede, at forslagets arkitektoniske idé og udformning i det store hele var vellykket. Man fandt det værdifuldt, at den stærke koncentration af funktioner i dobbeltfløjen mod Niels Juels Gade medførte rent indretningsmæssige fordele og muliggjorde, at en betydelig del af komplekset nærmest Holmens Kirke ville kunne gennemføres som en ganske lav bebyggelse. Herved kunne man tage det ønskede hensyn til kirken, Børsen og Christiansborg.

Arne Jacobsen havde usentimentalt valgt at nedrive Herholdts gamle bankbygning, og dommerkomiteen vurderede, at der derved blev skabt nye skønhedsværdier i samspil med de gamle, værdifulde arkitekturmindesmærker og områdets åbne havne- og kanalmiljø.

Projektet var i størrelse det mindste af de fem forslag, og det demonstrerede, at det var muligt at løse de programmæssige krav inden for en udnyttelsesgrad, der var væsentlig mindre, end den gældende byplanvedtægt tillod.

BYGNINGSALÆGGET

Set oppefra har de to bygningskomplekser hver især og tilsammen form som en trapez. Etagebygningen er udført som to parallelfløje, forbundet på midten og i enderne, hvorved der fremkommer et stiliseret ottetal med to lukkede udendørsarealer, der rummer to gårdhaver og giver dagslys til bygningens indvendige kontorer.

Byggeriets forløb

Etaperne

Det var et aboslut krav, at samtlige bankens funktioner skulle kunne fungere i hele byggeperioden. Det omfattende byggeprojekt blev derfor opført i tre etaper, der muliggjorde overflytning af de forskellige funktioner, efterhånden som de enkelte byggeafsnit stod færdige. Den oprindelige bankbygning blev på den måde bevaret og anvendt helt indtil 1976, da hele etagefløjen med kontorer, seddeltrykkeri, banksal og forhal i den nye nationalbank stod klar.

1. etape 1965–71 — Den nordlige del af den høje blok samt seddeltrykkeri

1964 De første synlige aktiviteter, som indledte byggeriet af den nye nationalbank, var nedrivningen af ejendommen Niels Juels Gade 6, nabo til Hotel Kongen af Danmark, lige ved siden af bankens daværende hovedsæde.

1965 Selve byggeriet blev påbegyndt, og 1. etape stod klar til ibrugtagning i april 1970 med afsluttet indflytning i februar 1971.

1971 Arne Jacobsen døde pludselig, hvorfor arkitektfirmaet Dissing+Weitling overtog den videre projektering og ledelse af byggeriet. Otto Weitling (f. 1930) var fra 1964 Arne Jacobsens kompagnon og fra starten sagsarkitekt på byggeriet. Det var derfor naturligt, at Otto Weitling, sammen med sin kollega, arkitekten Hans Dissing (1926–98) videreførte tegnestuen med de samme medarbejdere under navnet

Dissing+Weitling. Herved sikredes kontinuitet gennem hele byggeriet, og at projektet blev gennemført som oprindeligt tænkt.

2. etape 1972–76 — Den sydlige fortsættelse af den høje blok, herunder banksal og hovedindgang

1972 Byggeriets anden etape blev påbegyndt på det ryddede areal af Niels Juels Gade. Denne etape blev færdiggjort i sommeren 1976. En del rum fra første etape, som Arne Jacobsen nåede at fuldføre, kunne kopieres til anden etape, og de øvrige dele af byggeriet, såsom banksal og forhal, tegnede det nyetablerede Dissing+Weitling i Arne Jacobsens ånd.

3. etape 1976–78 — Den lave fløj med servicefunktioner

1976 Den tredje og sidste etape blev indledt. Den gamle bankbygning blev revet ned, og karréen langs den resterende del af Havnegade blev lukket ud mod Holmens Kanal. Man oprettede et museum og bevarede en række karakteristiske bygningsdele og inventar fra den gamle bankbygning, blandt andet visse træpaneler, marmorgulve, en svingdør og en skranke fra banksalen. Granitsten fra trapper og sokler blev anvendt som fortovssten (bordur) rundt om bygningen. To af de store søjlekapitæler fra Herholdts bankbygning er i dag opstillet på fortovsarealet i Niels Juels Gade.

1978 Den nye nationalbank på 48.000 m² stod færdig. Kvadratmeterarealet var øget betydeligt, og bankens funktioner var blevet samlet på ét sted. Kvadratmeterprisen var 6.500 kr., og byggeomkostningerne beløb sig til omkring 297 mio. kr.

SIDE OM SIDE

Den oprindelige bankbygning blev anvendt helt indtil 1976, hvor etagefløjen med kontorer, seddeltrykkeri, banksal og forhal i den nye nationalbank stod klar.

Arkitekten Arne Jacobsen

Da arkitekten Arne Jacobsen døde i foråret 1971, var første etape af Nationalbankbyggeriet netop afsluttet. Han havde i sin lange karriere formet nogle af århundredets mest afklarede bygningsværker og fineste industrielle produkter, og han efterlod sig et livsværk, der har sikret ham en fornem plads i den internationale arkitekturhistorie.

Som nyuddannet, ganske ung arkitekt præsenterede Arne Jacobsen sig for offentligheden på en byggeudstilling i København med 'Fremtidens Hus'. Huset var opbygget med motorbådsadgang i underetagen, garage i stueplan og helikopterlandingsplads på taget. Det var den internationale funktionalismes første manifestation i Danmark med et futuristisk bud på, hvordan den nye teknologi kunne give form til en ny arkitektur. Bygningen, som var opført i fuld størrelse på udstillingen, viste i sin opbygning over enkle, geometriske figurer det formudtryk, der senere var så karakteristisk for Arne Jacobsens arbejde.

I sine byggerier var Arne Jacobsen i starten præget af en dansk nyklassicisme, men orienterede sig hurtigt mod den europæiske funktionalisme. Han forstod at tage århundredets internationale arkitekturstrømninger til sig og videregive dem i en personligt bearbejdet form. Det har været sagt, at Arne Jacobsen var international på en dansk måde og dansk på en international måde.

Arne Jacobsen fik skabt en enorm produktion, der tæller strandbadeanlæg og teatre, svømme-, ride- og tennishaller, skoler og børneinstitutioner, hoteller, centralbanker, rådhus, administrationsbyggerier, fabriks- og laboratorieanlæg, etageboliger, rækkehusbebyggelser og enfamiliehuse. Alt udformet med en

omhyggelighed og respekt for den gode løsning. Ofte tilført nyskabelser, der har ført faget videre.

Ikke mindst en lang række byggerier i udlandet har medvirket til Jacobsens internationale omdømme. Fra St. Catherine's College i Oxford, administrationsbyggeriet og hovedkvarteret for HEW samt skolen i Christianeum i Hamburg, feriecenteret på Femern med ferieboliger og svømmehal til rådhuset i Mainz og den minimalistiske teaterfoyertilbygning i en barokhave i Hannover.

Arne Jacobsen ønskede at følge hvert projekt helt igennem; intet måtte overlades til tilfældighederne. Helheden var målet og for at kunne kontrollere den, måtte han nødvendigvis også beskæftige sig med detaljen i sine byggerier. Det førte til en lang række designprodukter, der, selv om de var udviklet til konkrete byggeprojekter, viste sig at være så alment brugbare, at de kunne indgå i en almindelig standardproduktion; møbler, tekstiler, belysningsarmaturer, dörgreb, spisebestik, stålvarer, glas, ure og vandhaner. Mange af disse produkter har opnået international klassikerstatus, hvorfor Jacobsen i dag rangerer højt på det internationale firmament.

Gennem sit store arbejde har Arne Jacobsen sat sit præg på generationer af arkitekter og været med til at forme en særlig skandinavisk arkitekturtradition. Kun få danskere har opnået en så bred international berømmelse som Arne Jacobsen, der i dag står bag noget af det bedste, der er blevet produceret i det 20. århundrede, med en iboende kvalitet, der sikrede værkerne en bæredygtighed ind i det næste.

Teit Weylandt, arkitekt

- 1 Fremtidens Hus | 1929
- 2 Bellavista – boligbebyggelse | 1934
- 3 Stellings hus | 1937
- 4 Århus Rådhus | 1937
- 5 Servicestation i Skovshoved | 1937
- 6 'Myren' – stabelstol | 1952

- 7 Rødovre Rådhus | 1956
- 8 Munkegårdsskolen | 1957
- 9 'Ægget' – lænestol | 1958
- 10 SAS Royal Hotel | 1960
- 11 Cylinda-Line | 1967
- 12 Vola, armaturserie | 1969

SIKKERHEDSSLUSEN

Fra den kvadratiske hovedindgang træder man ind i en lavloftet sikkerhedssluse; et krumt vindfang af glas med en anelse nedadskrånende gulv.

**Udgivet af
Danmarks Nationalbank**

Havnegade 5, 1093 København K
Telefon: 3363 6363
www.nationalbanken.dk
kommunikation@nationalbanken.dk

Grafisk design og tilrettelæggelse:
Danmarks Nationalbank

Foto: Dissing+Weitling, Adam Mørk,
Arne Jacobsen, Mydtskov og Rønne,
Stelton A/S, Strüwing Reklamefoto,
Jan Kofoed Winther, Jon Norddahl
og Yukio Yoshimura

Tryk: Rosendahls

Tredje udgave, første oplag

ISBN: 978-87-92933-03-4

Det er tilladt at kopiere fra publikationen, forudsat at Danmarks Nationalbank udtrykkeligt anføres som kilde. Det er ikke tilladt at ændre eller forvanske indholdet.

Danmarks Nationalbank
Havnegade 5
1093 København K
www.nationalbanken.dk